

DIVADELNÍ HRY PRO DĚTI A MLADÉ PUBLIKUM PROVĚŘENÉ JEVIŠTĚM

Nabízíme vám další z textů her pro děti, z těch takzvaně prověřených jevištěm, konkrétně na půdě POPELKY, národní přehlídky amatérského činoherního divadla pro děti v Rakovníku. Podotýkáme, že každá z textových předloh, které budete v letošním ročníku AS nacházet, není bez úskalí, jaká by nebylo nutné řešit při dramaturgicko-režijní přípravě případné inscenace. Nicméně, všechny nabízené texty prokázaly jevištní realizací své kvality a náleží k rezervoáru dramatiky, na níž lze úspěšně budovat inscenační tvar. Pomůckou pro ty, kdo se rozhodnou některý z otištěných textů realizovat na jevišti, jsou dramaturgické pendanty k jednotlivým hrám. Omlouváme se, že se vám ten, který patří k níže otištěnému textu, dostane do rukou až s dalším otištěným textem.

Autorem prvních tří dílů **Pohádek z košíku** je **Luděk Horký**, studující již osmým (a tudíž posledním) rokem na katedře divadelní vědy FFUK v Praze, od roku 1994 pracuje v pražském Divadle ABC postupně jako asistent dramaturgie, lektor a dramaturg. Mimo to píše scénáře pro dětské pořady ČT,

pro tvůrčí skupiny Miroslavy Kaňkové. Má bohaté zkušenosti s oblastí amatérského divadla. Byl hercem a režisérem pražského souboru Dovejvrtky. Je vedoucím jednoho z dětských divadelních kolektivů a režisérem souboru dospělých, které pracují pod společným názvem TY – JÁ – TR a působí v Divadle Radar v Praze.

Spoluautorkou **Pohádek z košíku**, jejich čtvrté části, je **Radka Tesárková**, zakladatelka a umělecká vedoucí skupiny souborů sdružených pod jménem TY – JÁ – TR v pražském Radaru, absolventka FFUK v Praze (obor čeština – dějepis), zde rovněž studovala na katedře divadelní vědy. V současnosti pracuje jako redaktorka TV3.

Autorem hudby je herec Divadla ABC v Praze **Martin Písařík**. Má nejednu zkušenost s amatérským divadlem, mj. byl prvním představitelem Martina 1 a s ním spjatých rolí v **Pohádkách z košíku**, které uvedl v premiéře TY – JÁ – TR Bez názvu 4.12.1998 v Divadle Radar v Praze. Na rakovnické POPELCE se inscenace úspěšně představila v roce 1999. Martina Písaříka jsme také mohli vidět na letošním FEMADu v roli Kalafa v Turandot (Princezně T.) D. Fischerové se souborem Dovejvrtky DDM Praha.

Kontakty na autory a původní inscenátory jsou k dispozici na IPOS-ARTAMA u dr. Milana Strotzera
tel.: 02/61215684-7. (MS)

Luděk Horký a Radka Tesárková na námět Jiřího Chalupy Hudba: Martin Písařík POHÁDKY Z KOŠÍKU

Hudební pohádkový výlet, na kterém mohou děti samy uzdravit smutnou princeznu, osvobodit hodné strašidýlko, bojovat s jezinkami či projít peklem...

Osoby

Martin 1 - jednička, vnuk pohádkového dědečka (Rádce, Jelen, Princ Petr a Jirka)

Martin 2 - dvojka, kamarád a věčný konkurent jedničky (Král, Smolíček pacholíček, Strašidýlko Emílek, Lucifer)

Anička (Smutná princezna, Jezinka, Dcera Paní Hvozdů, Čert)

Jana (Dvorní dáma, Jezinka, Princezna Tereška, Čert)

Kristýna (Dvorní dáma, Jezinka, Paní Hvozdů, Káča)

ÚVODNÍ PÍSNÍČKA

(Martin 1 vstupuje na scénu a zpívá.)

Kytaru jsem naladil, volám pojdte ke mně!

vyzývám vás ve jménu pohádkové země.

Pozor, děti, připravte se, čas se nakloní,

pohádkový zvoneček právě teď zazvoní!

(Zpoza výkrytu se vynoří ruka s pohádkovým zvonečkem. Zazvoní a na scénu přicházejí ostatní účinkující, všichni v neutrálním

kostýmu. S sebou přináší velký proutěný košík. Přidávají se ke zpěvu.)

Předehra začíná, v sále se šepí.

Uši ať napíná, kdo nám to věří!

V daleké zemi se v nedávné době

stalo, co může se stát taky tobě!

(Celá společnost působí jako vcelku správná parta, v níž se zdá být Martin 1 přirozenou hlavní autoritou. Kdo ví proč... První dialog, vlastně na způsob recitativu.)

Martin 1: Dobrý den, jmenuji se Martin a jsem vnuk pohádkového dědečka. A prohlašuji, že...

Martin 2: Dobrý den jmenuji se taky Martin a tomu, co říká, prostě nemůžu věřit. A hlavně, nikdo nemá právo mi něco takovýho vnucovat...

Martin 1: A prohlašuji, že kdo si myslí, že v pohádce to všechno musí dobře dopadnout a že je to prostě legrace, je na omylu.

Martin 2: Jsem na omylu a vůbec mi to nevadí.

Martin 1: Ale mělo by ti to vadit. Vsad' se se mnou o tenhle koš plnej kouzel, že když se mnou půjdeš do pohádky, pořádně se zapotíš!

Jana: Nechte se bejt, už to začíná bejt nuda!

Martin 2: Nuda to teprve bude. Ten koš by se hodil.

Martin 1: Sázka?

Martin 2: Platí.

(Pokračují v písničce.)

Ono bylo nebylo, to se řekne lehce.

Leckterý z nás tomu dnes pranic věřit nechce.

Kdo nevěří ať tam běží, nebude mít ostudu!

Vydejte se do pohádky! Dvakrát říkat nebudu!

A tak se chystáme na výlet krátký,
pokud nás nesní drak, budem hned zpátky.
Hned budem zpátky, výlet je krátký,

po cestách necestách, z pohádky do pohádky!

Martin 1: (Významně předsune koš.) Připravte se, startujem!
(Otevře košík a každý vyjme jeden předmět - kouzlo začíná.)

Jana: Za devatero horami,

Kristýna: Za sedmero řekami,

Anča: Za nekonečným oceánem,

Martin 2: Za mlhou hustou tak, že by se dala krájet...

Všichni bez Martina 1:

(Usazují Martina 2.) ...A možná ještě dál,

Zcela všichni: Žili! - Byli! - Štěstí měli?

2. PÍSNIČKA (kratičká - jakoby kouzlo):

(Během písničky si všichni obléknou náznakový kostým do první pohádky. Vše potřebné najdou v košíku. Sami se nechají svým kostýmům očarovat a přenést do nové situace.)

S tím, co jsme našli v košíku

tajemství vzalo za kliku.

A tak tu máme ve mžiku

království plné povyku...

(Následuje první scénka.)

Smutná princezna

Martin 1 (Rádce): (Improvizuje na způsob:) Bylo jednou jedno království...to znáte z pohádek: devatero moří a řek, zlatý zámek, trůn...král, krásná princezna...a taky rádce a dvě dvorních dam...

Rádce: Kláro?!...

Klára: Ano?

Rádce: Báro?!

Bára: Posloucháme pane rádce poradce...

Rádce: Poslouchat je málo! Jestlipak jste trůn oprášily...
Žezlo vycídily...

Klára: A korunu naolejovaly, že?

Rádce: Přesně tak.

Klára: Nenaolejovaly. Máme moc práce. Pletu pravý rukáv...

Bára: Pletu levý rukáv a jak jistě uznáš, levý bez pravého...

Klára: Ani ovšem pravý bez levého...

Rádce: Ó dámy, hrůza mě jímá...a ještě ke všemu přichází sám král.

Bára: On nejde sám... jde s princeznou...

(Přijde král s princeznou.)

Král: Moji milí...jsem nešťasten a zoufal. Princezna naše milovaná a jasná...

Rádce: No jasně...bude průšvih!

Král: Zkrátka...dnes je to přesně 789 dní a 788 nocí, co se naše chudinka princezna Jolana nezasmála.

Rádce: Možná nebylo čemu, Vaše Veličenstvo.

Král: Ale bylo... Laurel a Hardy, Kačer Donald, banánový slupky pohazujeme kde můžeme...srandy je kopec, ale ona je pořád smutná a smutná, vid', Jolanko, zlatíčko...

Jolana: Béééééé....

Král: Neplač, děvče, rozhodl jsem se, že udělám zásadní opatření. Vyhlásím soutěž a vítěze odměním. Kdo rozesměje naší nejjasnější princeznu Jolanu, nebude litovat. Přihlásit se může každý!

Rádce: (Improvizuje - o něco reálněji vyhlašuje soutěž mezi dětmi, upozorňuje na odměnu „odměna, nebudete litovat“,

společně s dvorními dámami vybírá soutěžící. S každým adeptem udělá krátký rozhovor a pak ho pošle před princeznu, kde tento předvede:

- rozesmání vtipem,

- rozesmání grimasou,

- rozesmání písní,

- rozesmání skutečnou příhodou,

- buzení smutkem usínající princezny.

Princezna reaguje zásadně střídavě, aby nebylo jasné, kdo vyhraje.)

Král: Rádce poradce, Kláro a Báro, dvorní naše dámy a konečně i ty, dcero milá, princezno jasná, tak co??

(Princezna označí vítěze. Ostatní děti si jdou s menší odměnou sednout zpět do hlediště.)

Král: To je tedy skvělé!!! Jsi vesela?!

Princezna: Svět je legrace, psina, bžunda, sranda, hlína a úžasná přča, tatínku veličenstvo.

Král: Ale to je skvělé! Jsi vysvobozena! Dokonce hlína... říkáš!

Rádce: Dovolím si připomenout...slíbil jste odměnu, Vaše Veličenstvo...

Král: Ale ovšem, odměnu...maličkost, že...akorát moc nemáme...půl království... království je tak malý že se nedá půlit leda pod mikroskopem, ale...už to mám...vítěz dostane princeznu za ženu...chystejte svatbu!

Rádce: Chystejte svatbu!

Klára a Bára: Zajisté...právě pleteme svatební rukávy...!

Rádce: (Rozhovor s vítězem o svatbě a životě po ní... Bud' se ho podaří přesvědčit, aby si princeznu nebral (verze A) nebo bude na sňatku trvat (verze B)).

(A)

Král: Abych pravdu řekl, jsem docela rád, že holka zůstane doma. Hlavně, že je už zase veselá.

Princezna: Bééé...

Rádce: Nechci nic říkat, Veličenstvo, ale připadá mi opět trochu smutná.

Klára: Je víc než smutná...

Bára: Je přesmutná.

Klára: Upletu jí pravý rukáv.

Bára: A já zase levý rukáv.

Princezna: Bééé...

Klára: To aby si mohla...

Bára: ...utřít slzičky...

(Následuje 3. písnička.)

(B)

Rádce: Prsteny?

Klára: Přípraveny.

Rádce: Řízky?

Bára: Usmaženy.

Rádce: Svatební kočár?

Klára: Vystrojen.

Rádce: Šampaňské?

Bára: Vychlazen.

Král: No, vidím, že je vše připraveno. Poklekněte tedy přede mě... Ptám se tě, dcero moje královská, princezno jasná Jolano ze Starého i Nového Yorku, ze Staré i Nové Paky...bereš si zde přítomného..... dobrovolně a ráda za manžela?

Princezna: Ano.

Král: Táži se teď tebe,, chceš si vzít zde přítomnou Jolanu, princeznu jasnou, za manželku?

Dítě:

Král: Jen ještě takový drobný dotaz...kolik je ti let?

Dítě:

Král: Ale to je problém, průšvih, fópa! Jsi ještě mlád, podle zákonů našeho království se můžeš ženit až za deset let. Inu, princezna snad na tebe počká...

(Rádce uzavře celou scénku, pošle dítě zpět do hlediště (se sladkou odměnou). Princezna se rozpláče, následuje 3. písnička.)

3. PÍSNIČKA

Když slza slzu potkává
a smutku ruku podává,
já v kapesníčku nosím s sebou slánku.
Viš, radost bývá vrtkavá,
teď nechutná mi potrava,
poslední z úsměvů má na kahánku.
Když na duši se rozprší,
zoufalství zkalí ovzduší,
pak snadno z oka upustíš pár blesků.
Jen můj pláč zpívá do uší
těm, kteří sotva vytuší,
že zvolna stroskotám ve vlastním stesku.

(Světelná proměna. Jsme opět „v civilu“, pohádka skončila. Herci odkládají rekvizity a vytahují nenápadně ze zákulisí koš, ve kterém mezitím přibýly kostýmy pro novou pohádku...)

Anča: Martine, vážně je tvůj děda pohádkovej?

Martin 1: *(Chce zazvonit.)* Skutečně. Že váháš!

Jana: *(Zadrží ho.)* Počkej, nemůže to bejt nebezpečný?

Kristýna: Neboj se!

Jana: No drak a tak...

Martin 1: Pššš... *(S nadsázkou podává Martinovi 2 novou rekvizitu.)* Vaše veličenstvo, tady je Vaše vstupenka do další pohádky.

(Chce zazvonit.)

Martin 2: Já nevím...

Martin 1: Já vím. *(Zazvoní.)*

Martin 2: *(rozpačitě)* Tak díky.

Smolíček pacholíček

4. PÍSNIČKA *(kratičká - jakoby kouzlo):*

V království plném povyku
nevyšel jeden ze cviku
a už nás čeká za rohem
jelen se zlatým parohem!

Jelen (Martin 1): Jdu na pastvu, měj se tu hezky a nikomu neotvírej! *(Odběhne.)*

Smolíček (Martin 2): Ahoj!

Barucha: A krvavý koleno je Klotylda.

Klotylda: Dobře.

Všechny: První hodina odbila, lampa ještě svítila.
Druhá hodina odbila, to polévka se vařila.
Třetí hodina odbila, ani kapička nezbyla.
Čtvrtá hodina odbila, hladová křeč nás trápila.
Pátá hodina odbila, poslední hruška uhnula.

Šestá hodina odbila, krvelačnost se zrodila.

Sedmá hodina odbila, po lese zlost nás honila.

Osmá hodina odbila, šest zrcadel jsem rozbila.

Devátá hodina odbila, já naději jsem pozbyla.

Desátá hodina odbila, jeskyní tma se rozlila.

Když jedenáctá odbila, já bych se hlady zbláznila.

Dvanáctá hodina odbila, lampa zhasla.

Rozárka: Tak, teď jsem krvavý koleno já!

Barucha: Ne, ne, ne.

Klotylda: Ne, ne, ne.

Barucha: Tebe čeká něco lepšího.

Klotylda: Tobě se dostane jinačí cti.

Obě: Jestli chceš, aby s tebou v téhle jeskyni promluvila živá bytost...

Klotylda: Seženeš dnešní večeri ty!

Barucha: Živé krvavé koleno!

Rozárka: Ale půjdete se mnou! O něčem bych věděla.

Jezinky: Chachá - pšššt.....

(Přískoky se přesunou ke Smolíčkově chaloupce.)

Smolíček: *(Hraje si s plyšovými hračkami.)* Sedmá hodina odbila, lampa ještě svítila.....

Rozárka: Večere je za dveřmi!

Klotylda + Barucha: A co to bude dobrého?!

Rozárka: Pšššt!

Smolíček: ...lampa zhasla!

Rozárka: Smolíček pacholíček!

Klotylda + Barucha: Hm, chachá...!

Smolíček: Kdo je tam?!

Jezinky: My, tety Jezinky
z útulné jeskyňky...

Smolíček: Ale já návštěvy nepřijímám!

Klotylda: Smolíčku,

Barucha: pachlíčku,

Rozárka: otevři nám svou světničku!

Smolíček: Ale já jsem doma sám!

Rozárka: To přece nevádí.

Barucha: Tety tě pohladí.

Klotylda: Dřív než se ochladí...

Smolíček: *(Váhá.)* Ale jelen říkal, abych nikomu neotvíral...

Jezinky: Smolíčku, pacholíčku,
otevři nám svou světničku,
jen tři prstíčky tam strčíme,
hned zase půjdeme!

Smolíček: Tak prosím. Ale jenom tři... Jenom tři...

Klotylda: Ale jdi!

Rozárka: Jenom tři? *(Vtrhnou a unesou ho.)*

Barucha: Nešetři!

Smolíček: Nechte měěěěě....

Za hory za doly,

mé zlaté parohy,

kde se pasou,

Smolíčka pacholíčka

Jezinky pryč nesou!

Jezinky: Ticho buď!

Vyzkoušíme, jestli je dost tučný! Chachá...

(Jezinky zůstanou ve štronzu, Smolíček tiše volá.)

Smolíček: Za hory za doly...

(Volání nepomáhá - Smolíček vyzývá děti, aby mu pomohly - tak úpěnlivě a tak dlouho, dokud nevolají s ním! - To přivolá jelena.)

(Jelen si improvizovaně povídá s dětmi. (Kdo ho volal? Kam se

poděl Smolíček? Kam Smolíčka odnesly? Má ho vysvobodit? Není to nebezpečné?... Jelen oznámí, že je připraven Smolíčka vysvobodit, ale sám to nedokáže. Děti mu musí pomoci. Společně pak Jezinky přemohou kouzelnou písničkou. Naučí děti následující písničku a společně ji třikrát zazpívají. Pokaždé tím zničí jednu Jezinku a ta zmizí, odkud přišla.)

5. PÍSNIČKA:

Přes hory, přes doly
tvé zlaté parohy
už se blíží.
Smolíčku malinký,
tobě už jezinky
neublíží!

Smolíček: Děkuju, já už to neudělám!

Jelen: Není zač...

6. PÍSNIČKA:

Jelen: Kdo se pase po lese
dřív než soumrak snese se
nebezpečí často stojí tváří v tvář.
V křoví cosi pohne se,
s nocí přijde deprese,
křížem krážem prolisťuješ celý snář.

Smolíček: Mě to vážně velmi mrzí.
Nebudu už nikdy drzý.
Spát půjdu vždy rád a brzy.
Lituji!
Neotevřu cizím lidem.
Denně potěším tě klidem.
Vždycky spolu dobře vyjdem.
Slibuji!

Jelen: To, Smolíčku, slyším rád,
teď si půjdem chvíli hrát,
pak si spolu sníme dobrou večeři.
A než večer půjdem spát,
postavíme z písku hrad,
smutný je ten, který jenom láteří!

(Repetici zpívají oba - konec scény.)

Martin 2: Teda... Naštěstí to dobře dopadlo.

Jana: Já jsem nechtěla bejt zlá.

Anča: *(zvrhle)* Mě to náhodou docela bavilo.

Jana: Když jsi taky každou chvíli princezna...

Martin 1: *(spiklenecky na Janu)* Kdo ví jak to bude teď!
(Podá Janě první věc z košíku - kouzlo začíná, tentokrát za doprovodu houslí.)

7. PÍSNIČKA (krátká - jakoby kouzlo):

Jezinky zmohla písnička,
zachránili jsme Smolíčka!
Svatba s prokletou květinou
čeká nás každou vteřinou.

O hodném strašidylku Emílkovi

Postavy: Princezna Terezka - Jana

Princ Petr - Martin 1

Strašidylko Emílek - Martin 2

Paní hvozdů - Kristýna

Dcera Paní hvozdů - Anička

Princezna: *(Přibíhá.)* Tak poběž!

(Schovává se princi za košík.)

Princ: *(Vbíhá za ní, neví o ní.)* Už tě mám. *(Hledá ji.)*

Princezna: Nemáš! *(Prozradí se.)*

Princ: Mám. - Tady milá mladá dámo, na to, že se máte už zítra stát mou chotí se nechováte příliš důstojně.

Princezna: Za to z tebe ta důstojnost přímo sálá pane ženi-
chu... Schovej se, pykám. *(Princ se schová pod schody.)*

Deset, dvacet...

Princ: *(Přeruší ji.)* Terezo...

Princezna: *(Schválně rychle pokračuje.)* Před pikolou, za pi-
kolou nikdo nesmí stát nebo nebudu hrát už jdu!

Princ: *(Postaví se ostentativně za ni.)* Počítat sice umíš
obstojně, ovšem to se u princezny na vdávání předpokládá.

Princezna: *(Dívá se na Petra s despektem.)*

Princ: *(s nadsázkou)* Víš co by teď řekla tvoje královská
matinka?

Oba: *(ironicky)* Co se však nejen nepředpokládá, nýbrž
doslova nesluší, je potrhlost, rozpustilost a hra na schová-
vanou.

Princezna: *(narozdíl od Princezny plynule pokračuje)* ...s ta-
kovým budižkničemu.

Princ: Co prosím?!

Princezna: Budižkničemu prosím.

Princ: To by o mojí výsosti její výsost zcela určitě ne-
pravila.

Princezna: O tvoji výsosti možná ne, ovšem o tvoji lenosti ji-
sto jistě.

Princ: Tím narážíš na...

Princezna: Na to, že si tu se mnou stejně hraješ jenom pro-
to, abys oddálil splnění svatebního úkolu.

Princ: Myslíš ty kyticky?!

Princezna: *(Jakoby cituje.)* Podle staré rodové tradice musí u
nás každý princ natrhat svatební kytici pro svou princeznu
v temném lese, ve kterém vládne nelítostná paní hvozdů se
svou družinou. Princ musí do lesa zcela sám, bez doprovo-
du. *(Konec citací.)* Není to těžký úkol, ale přesto vyžaduje
odvahu a opatrnost.

Princ: Bude mi ctí splnit ho v nepatrném okamžiku...
Nepopřeješ mi štěstí?

Princezna: Kousek tě doprovodím!

(V lese.)

Strašidylko: Hledáš paní hvozdů?

Princ: Jak si to poznal? A kdo vlastně jsi?

Strašidylko: Emílek. - Strašidylko. - Sloužím jí.

Princ: A jak se k ní dostanu?

Strašidylko: Jdi rovnou za nosem a nemůžeš ji minout. Ale
princezna už dál nesmí, to by se paní zlobila.

Princ: Vráť se brzy.

Princezna: Dej na sebe pozor. *(Princ odejde.)*

Princezna: Strašně ráda bych viděla paní hvozdů, Emílkou,
zaved' mě za ní!

Strašidylko: Já nevím... co když tě objeví...

Princezna: Schovávat se umím dobře. Emílkou...

Strašidylko: Tak pojď. *(Schovají se, přichází Paní Hvozdů
s Dcerou.)*

Paní Hvozdů: Čichám, čichám člověčinu, zdá se, že princ Petr tu bude co nevidět, drahá dcero.

Dcera: Další lidská princezna se bude vdávat, a já už jsem tu na ocet sto dvacet let.

Paní Hvozdů: To není u divoženky žádný věk. Nemluvě o tom, že záleží čistě na nás, jestli se k princezně princ vrátí, nebo ne.

Dcera: Necháme ho sežrat vlkodlakem.

Paní Hvozdů: Ale no tak! Musíme mu dát nějakou šanci! Jako vždycky - bude muset zodpovědět naši hádanku, a jestli ne, tak... (*Gesto smrti.*)

Dcera: Tak mi alespoň dovol, abych tentokrát dávala hádanku já!

Paní Hvozdů: Dobrá.

Princ: Dobrý den vespolek vám přeji.

Paní Hvozdů: Tady není žádný den dobrý! Co si přeješ?

Dcera: Přišel jsi pro květiny?

Princ: Ano.

Paní Hvozdů: Natrhala je pro tebe moje krásná dcera. Vymění je s tebou za odpověď na lehkou otázku. (*Schovaná princezna kýchne.*)

Dcera: Mami, ona je tu také!

Paní Hvozdů: Ale to jsou k nám hosti! Co děláš v mém lese?!

Princezna: Přišla jsem se na vás podívat.

Paní Hvozdů: No to je radosti.

Dcera: Porušila jsi zákony našeho lesa.

Strašidýlko: Ona za to nemůže, to já ji sem zavedl.

Dcera: Měli bychom ji nějak potrestat.

Paní Hvozdů: Máš nějaký krásně odporný nápad?

Dcera: Mám. Když princ hádanku neuhodne, nejen že nedostane květiny, nedostane už nazpět ani princeznu!

Paní Hvozdů: To je geniální.

Dcera: Mohu se tedy ptát, drahý princí?

Princ: Jsem připraven.

Dcera: Pověz, kdo z nás, co jsme v lese, nejvíc krásy v sobě nese. Kdo má krásnou duši v nejkrásnějším těle - na to odpověz mi milý princí směle. (*Myslí při otázce zjevně na sebe.*)

Paní Hvozdů: (*Souhlasně se ušklíbne.*)

Princ: Krásná tělem i duší?

Paní Hvozdů: Kdo se moc ptá, moc se dozví!

Princ: Je to moje nevěsta, princezna Tereza.

Dcera: Tche.

Paní Hvozdů: Hlupáku! Nejspanilejší je moje dcera. Zmiz mi z očí!

Dcera: Tereza zůstane v našich službách.

(*Princ je na odchodu.*)

Strašidýlko: Počkej, mě to vážně mrzí.

Princ: Copak nejsi od nich?

Strašidýlko: Jsem. Ale princeznu jsem k nim zavedl, abych jí udělal radost. Nemůžu za to, že u nich musím sloužit. A a-bys věděl, poradím ti, jak princeznu vysvobodit. Za paní hvozdů musíš přivést nevinnou lidskou duši. Ta jí pak musí položit takovou hádanku, kterou neuhodne. Když se to podaří, můžeš si princeznu odvést zpátky.

Princ: Ale kde dneska seženu nevinnou lidskou duši?!

Strašidýlko: A co nějaké...(*Šeptá.*)

Princ: No, to by šlo. (*k dětem*) Ano. - Princeznu může zachránit jedině dívka, která zná takovou hádanku, na kterou paní hvozdů nedokáže odpovědět.

(*Vyzývá děti, improvizuje... S výběrem dětí pomáhá Emílek, který je patronem dětí až do konce scénky.*)

(*Princ a Strašidýlko společně posuzují, které z pěti vybraných dětí má nejlepší hádanku, aby se s princem vydalo vysvobozovat princeznu. Jedno dítě je vybráno, ostatní princ odmění za ochotu.*)

Princ: Vám všem děkuji za prokázanou dobrou vůli, odvahu a moudrost a předávám vám královskou odměnu.

Strašidýlko: Teď ale musíme rychle za princeznu!

Princ: Hej, paní hvozdů, kde jsi?!

Paní Hvozdů: To je najednou spěchu!

Dcera: Máš hádanku?

Paní Hvozdů: A kdo je tohle?

Princ: To je moje pomocnice...

Paní Hvozdů: Ale, ale, tak povídej!

(*Následuje hádanka, kterou Paní Hvozdů ani Dcera neuhodnou.*)

Paní Hvozdů: Měl jsi štěstí. Princezna Tereza je tvá.

Dcera: Vaše svatební květina.

Princezna: Nic nás tu už nemůže zdržet ani okamžik. Sbohem.

Paní Hvozdů: Počkejte ještě. (*k dítěti*) Tvoje odvaha se mi líbila a ráda bych ji ocenila, abych tím maličko napravila naši špatnou pověst. Za odměnu si vyber nějaký dar na rozloučenou.

(*Paní Hvozdů, Dcera a Strašidýlko ukazují tak asi tři alternativy odměny. Princ mezi tím dítěti potichu poradí, aby si řeklo o Strašidýlko Emílka. Na to dítě reaguje 1. tak, že se na Emílka vykašle a vezme si dar, nebo 2., že si vybere Emílka.*)

1.

Paní Hvozdů: Ale nyní už skutečně odejděte.

(*Odejdou do popředí.*)

Princezna: Děkujeme ti, ..., za tvou pomoc, máš dobré srdce.

Princ: Měj se krásně, na shledanou...

(*Následuje písnička.*)

2.

Paní Hvozdů: To je zvláštní přání. Emílku, ty bys s nimi šel?

Strašidýlko: A rád.

Dcera: No to snad ne?!

Strašidýlko: Ale jo!

Paní Hvozdů: Ať už vás tu nevidím!

Strašidýlko: Na shledanou.

Princezna: Sbohem.

(*Odejdou do popředí.*)

Strašidýlko: Děkuji ti, máš dobré srdce.

Princ + Princezna: Měj se krásně, na shledanou (*atp.*).

Princezna: Počkej, zapomněli bychom na odměnu!

(*Odmění ho.*)

8. PÍSNIČKA

Princezna + Princ: Není-li láska slabá,
tak stačí chvíle pouhá
a závist bude chabá,
když nesleví tvá touha!
Je s námi duše čistá
a s ní se nebojíme.
V pekle je vždy dost místa,

my o ně nestojíme!

Konečně teď budu svoji.
Miluju tě. Mám tě ráda.
Nezná lásku, kdo se bojí
pro druhého ohnout záda.
Konečně teď budu svoji.
Mám tě rád. Já miluji tě.
Za to nám to přeci stojí -
popadnem své štěstí hbitě!

Emílku, děkujeme,
jsi u nás vždycky vítán.
Časům zlým odplujeme,
jsou nenávratně ty tam.
Já bych si pořád hrála -
připrav se, pozor, pykám!
- Neboj, já žertovala.
- Já už si skoro zvykám.

Za ruce chytíme se,
pevně se budem držet.
To, že teď vezmeme se,
nesmí nás nikdy mrzet.
Ženich má za ušima,
nevěsta je moc krásná.
Každý den bude prima
a každá noc úžasná!

(Konec scénky.)

Anička: Teda Vám to spolu slušelo!

Jana: To víš...

Kristýna: (provokativně) Mně to náhodou taky slušelo.

Mlok: Teda, něčeho bych se napil... To víš strašení vy-
siluje...

Anička: To je fakt. Proč není nějaká pohádka z hospody?

Kristýna: Nebo z tancovačky!

Martin: A to říkal kdo?!...

(Otevře košík - jako obvykle...)

9. PÍSNIČKA (kratičká - jakoby kouzlo):

Kdo jen za pikolou stojí
neobstojí v litém boji.
Co nám další příběh věstí?
Přinesem si z pekla štěstí!

Čert a Káča

(Jsme na tancovačce. Všichni kromě Jirky a Káči sedí v pozadí,
zády k publiku, prozpěvují „Ta naše hospoda“ atp., navozují at-
mosféru hospodského veselí...)

Jirka a Káča zády k sobě. Připravují se každý po svém na kontakt
s tanečníkem.)

Jirka: (Trochu nesměle zavrhuje jednotlivé možnosti - sám
pro sebe.) Smím prosit? Neskočíme si spolu?

Káča: (Podobně jako Jirka.) Bude mi ctí... S největší rado-
stí! Juch!

Jirka: Můžu poprosit o tanec?

Káča: Děkuju, ráda.

(Otočí se k sobě, jeden si všimne druhého a automaticky ze sebe

vyklopí:)

Jirka: Pojd' si zatancovat?!

Káča: Co?!-Kdo?!-Já?!... Si upad?! Já čekám na jinačího
tanečníka!

Jirka: (Rázně a našťavaně odchází k ostatním v pozadí.
Nepřestává přitom Káču nenápadně sledovat.)

Káča: Jenže já jsem si dneska ještě ani jednou neskočila. A
přitom... Duši bych zato dala kdyby mě někdo pořádně pro-
vedl. Celá ves by zírала... Třeba se samým čertem bych tan-
covala jen kdybych...

(Čert se efektně vynoří v mysliveckém náznaku z pozadí scény.)

Lucifer: Kačenko, Kateřinko, dobrý den!

Káča: Tfuj! To se dělá takhle vybafnout na slušný děvče?!

Lucifer: Nezlob se, Kateřinko, ale když vidím takovou kra-
savici jak si stýská...

Káča: Jaká krasavice?! Jaká Kateřinka?! Tady jsem pro
každýho Káča, abyste věděl!

Lucifer: Ne tak hrrr, Katynko, kvítečku medový! Slyšíš, jak
muzika vyhrává? Nezatančíme si?

Káča: A myslíte to vážně?

Lucifer: Ruku na to!

Káča: Ruku na to.

Lucifer: A jak by se vám, bonbónku medový, líbilo být mou
paní na mém panství?

(Káča jen opakovaně souhlasně juchá.)

Lucifer: Kačenko, marcipáne křehoučký, půjdete se mnou?

Káča: Ano.

Lucifer: Nasedejte! Jedeme.

Káča: Jedem!

(Ocitneme se v pekle, dva čerti:)

1. Čert: Teplíčko...

2. Čert: Smrádek...

1. Čert: Špína...

2. Čert: Dušičky.

1. Čert: To je pošušňáníčko.

2. Čert: To je poleženíčko.

1. Čert: To je parádička.

(Ozvou se rány.)

2. Čert: Kdo nás to ruší v našem odpočinku?

1. Čert: Táhni. Nepracujem. Rač o dům dál!

2. Čert: Když chceš dovnitř, otevři si sám!

1. Čert: Tak!

Lucifer: Holoto nezvedená, koukejte otevřít, nebo vám kosti
zpřelámu!

1. a 2. Čert: Jé! - Lucifer! ...

Lucifer: Tak, Kateřinko, už jsme doma, můžeš si sesednout!

(Káča na okamžik sesedne. Čerti pohotově vyměňují Luciferovi
myslivecký náznak za náznak ryze čertovský...)

Káča: Peklo. - Tak to je tvoje panství. A že mě to, husu
hloupou, nekoplo hned! Mysliveckej panáček, lichometný
řeči...

Lucifer: No tak, ať si můžu hřbet trochu narovnat!

Káča: A co ty špíny všude kolem... A k tomu tyhle dva!

1. a 2. Čert: Jaký dva? Jaký dva...?

Lucifer: Slezeš už?!?

Káča: Do té špíny?! Nikdy!

Lucifer: Alou, bando líná, alou vytírat!

(Čerti reptají, ale uklízejí.)

Lucifer: Kuš! Ticho bude... (Chce pokračovat v hovoru k čer-
tům, ale Káča ho nenechá.)

Káča: Hned mě odnes zpátky domů!
Lucifer: Co peklo schvátí, nikdy nenavrátí!
Káča: Tak pokračujeme! Hrnce umýt! Kotle vycídit! Utřít prach! Vyprášit provazy!
(Čerti uposlechlí, začnou s nechutí uklízet. Jeden z nich najde starý provaz.)
1. Čert: Jé, podívej! Kebabrdův provaz!
2. Čert: To je ten provaz, co, když na něm přetáhneš čerta, musí tě pustit na svobodu?!
1. Čert: Pšššššš!!
Káča: Cože?! Dej to sem! ... A tahej!
(Čerti se snaží vymluvit, což se pochopitelně nepodaří. Čert se tedy připraví k přetahování. Na druhé straně provazu táhne Káča. Boj je dlouho nerozhodný, ostatní čerti se proto přidávají na stranu Lucifera. Celou akci sleduje z úkrytu Jirka, který dosud nepřestal Káču sledovat. (Stopoval ji až do pekla.) Jirka nemůže nechat nespravedlivému boji tří na jednoho volný průběh. Vyzývá děti z publika, aby se připojily na stranu Káči tak dlouho, dokud jí nepomohou zvítězit. Pak je rychle pošle zpátky do hlediště, „aby je čerti neviděli...“)
Lucifer: Jsi volná. Jdi si!
Káča: Tak to ne. Pěšky nejdu! Na zádech jsi mě přinesl, na zádech mě taky odneseš! Hyjé!!!
Lucifer: Káčo...
Káča: Ne.
Lucifer: Kačko...
Káča: Ne. Ne.
Lucifer: Kačenko!
Káča: Ne a ne. Už jsem řekla. Až domů!
(Čerti se smějí, Lucifer odnáší Káču, potkají Jirku.)
Jirka: Kam s tím rancem, sousede?!
Lucifer: Ale, do Dolní Lhoty. Do Dolní Lhoty, mládenče.
Jirí: A to máte ještě daleko. Do tmy tam tímhle tempem nedojdete!
Lucifer: A nepomohl byste mi? Dobře se odměním!
(Lucifer luskně prstem, z pozadí scény přiletí zlaták. Jirka má možnost přiznat, že dobře ví, s kým má tu čest.)
Jirka: A tak - pane čerte, to nebude jen tak! Vy si tuhle -
Káča: (zjihle) Káča. (Školácky žaluje.) A nese mne z pekla.
Jirka: Káču odnesl do pekla. A jistě neprávem. To bude chtít taky nějaký ten penízek...
(Opakuje se hra s lusknutím a zlatákem.)
Lucifer: Stačí to?
Jirka: I ba že!
Lucifer: Káčo, přeseď, domů tě odnese tady Jirka!
(Káča si přeleeze na Jirkův hřbet, Lucifer rychle mizí.)
Jirka: Tak, Kačenko, dolů, a domů se šlape po svých.
Káča: Cože?! Dostal jsi peníze!
Jirka: Káčo, taková hezká holka, a ty se té hubatosti jakživo nezbavíš!
Káča: Zbavím, nezbavím, jedem!
(Jirka Káču poponese, ona mu na zádech usne. Jirka využívá si ruace a radí se s dětmi.)
Jirka: Káča usnula. Musíte mi poradit. Káča se mi líbí. Mám ji rád. Ale je hubatá a nepřející...
(Radí se s dětmi, zda má Káču zkusit „převychovat“ a polepšenou ji požádat o ruku. Navrhne dětem trest pro Káču... (Přesvědčí děti.) Rychle shodí Káču ze zad a hodí přes ní houni.)
Jirka: Rychle Káčo, seskoč dolů a schovej se tady pod

houni, ať tě loupežníci nechytanou a neublíží ti!
(Rozespálá Káča neví, čím je.)
Káča: Ale já...
Jirka: Rychle!
(Když je Káča pod houní a nic nevidí, pokračuje Jirka ve své polepšovací hře. Improvizuje nad schovanou Káčou „rozhlasově“ spor s imaginárními loupežníky, přičemž sám mění neustále hlasy.)
- Prr, prr, páni loupežníci!
- Peníze nebo život!
- Jsem chudý pocestný. Nemám nic, než tuhle houni!
- A co v ní ukrýváš?
- Nic, jen jedno tuze nebezpečné zvíře, a jestli budete ještě chvíli takhle vykřikovat, tak nevím nevím, co se s námi všemi stane.
- Tak to my mu dáme pěkných pár na pamětnou přes hřbet, aby nikomu nic neudělalo!
(Jirka mlátí opaskem do houně (do Káči) a počítá do pětadvaceti.)
Jirka: To by už snad stačilo, páni loupežníci! Myslím, že už je po nebezpečí!
- Tak na shledanou...
- Spánembohem! Vylez, Káčo, už jsou pryč.
(Káča pomalu vylézá. Jirka jí nastavuje hřbet, aby si naskočila.)
Káča: Ne, ne. Děkuji ti, já už půjdu po svých!
Jirka: Co se to s tebou děje?!
Káča: Budu ráda, když mě doprovodíš! Vlídne slovo má mnohdy větší moc...
(Jirka jí dá pusku, což Káča opětuje...)
Jirka: Káčo, já jen zírám. Z tebe je skoro mudrc.

10. PÍSNIČKA:

Čerti: Protivná jak ježibaba,
vynesla nám z pekla štěstí.
Nic na světě nemá ráda,
umí jenom hrozit pěstí!

Káča kontra Čerti:
- Košťata a smetáky!
- Káča už jde - bacha!
- Kdo si nezul dřeváky!
- To udělal Brácha!

Čerti: Žádný si s ní neví rady.
To je konec Belzebuba!
Ničí nám pekelný smrad.
Že jí už nebolí huba?!

Káča kontra Čerti:
- Nikdo se neulejvá?!
- Ale co tě nemá!
- No ono - co vám zbejvá!
- Abys byla němá!

Čerti: Peklo není pro každého,
z tebe jsme už na mrtvici!
Tak si koukej hledět svého
někde u vás na vesnici!

Martin 1: Tak, slíbil jsem, že můj pohádkový výlet bude krátký. Jak se říká - zazvonil zvonec...

Jana: ...pohádky je konec!

Martin 2: Tak to vypadá, že ten košík si necháš.

Martin 1: Ale když budete chtít, zase vám ho půjčím!

Anička (a spol.): Děkuje!

11. PÍSNIČKA:

Po cestách, necestách výlet byl vážně pěkný!
Jezinek jsem se bál, a to mi ještě řekni -
- jestli si věděl vždy, že dobře dopadne to?!
Tak, jako vím to, že po zimě přijde léto!

Už se stalo, už zazvonil zvonec.
Stačí málo, pohádky je konec.
Do košíku kouknem se zas příště,
kdo se chytne, drží se jak klíště!
Někomu princezna poslala úsměv letmý,
Káča zas chtěla být z pekla dřív než se setmí.
Smolíček dneska už nikomu neotvírá...
Na tvoji hádanku paní hvozdů jen zírá!

Ale teď vážně už se všemi loučíme se.
Možná se potkáme v začarovaném lese.
Anebo na pouti ve strašidelném zámku,
pak spolu zajdeme do cukrářského krámků.

K O N E C

Foto z archivu AS je z prvního jevištního provedení Pohádek z košíku Ludka Horkého a Radky Tesárkové s hudbou Martina Písaříka. Snímek Jiřího Chluma je z představení na rakovnické Popelce, národní přehlídce amatérského činoherního divadla pro děti v roce 1999.

DRAMATURGICKÝ POZORNÍK

DRAGO JANČAR

Drago Jančar, dnes ve světě nejznámější soudobý slovinský prozaik, dramatik a esejista, se narodil 13. dubna 1948 v Mariboru, kde vystudoval právo. Zprvu pracoval jako novinář, poté jako filmový dramaturg, nyní působí jako šéfredaktor nakladatelství Slovenska matica v Lublani. Roku 1974 byl tři měsíce ve vězení pro „šíření nepřátelské propagandy“. Jeho literární tvorba je vcelku rovnoměrně rozložena mezi prózu, dramatu a esejistiku. Debutoval knihou povídek *Romanje gospoda Houžvičke* (*Putování pana Houžvičky*), v 70. letech následovaly ještě romány *Petintrideset stopinj* (*Pětatřicet stupňů*) a *Galjot* (*Galejník*, česky 1990) a kniha novel *O bledem hudodelcu* (*O bledém zločinci*). Z 80. let pochází většina jeho dramatických děl: televizní hra *Nenavadni dogodki v Kotu ali morebitna vrnitev in ponovno izginotje Jožefa Dremla* (*Neobyčejné události v Koutu aneb Pravděpodobný návrat a opětovné zmizení Jožefa Dremla*), drama *Disident Arnož in njegovi* (*Profesor Arnož a ti jeho*, česky v revui *Světová literatura* 4/1986), scénář *Razseljena oseba* (volněji: *Rozparcelovaná osoba*); tyto tři hry vyšly v knize *Blodniki* (*Bloudivci*). Další dramata: *Veliki briljantni valček* (*Velký brilantní valčík*), česky v revui 150 000 slov, Paris 1988) *Dedalus, Klementov padec* (*Klementův pád*), *Zalezujoč Godota* (*Špiclování Godota*, česky v revui *Svět a divadlo*, 4/1992), tyto tři přinesla kniha *Tri igre*. Vedle několika méně významných her, z části pro rozhlas a televizi, a jedné dramatizace zbývá pak už jen drama *Halštat* z roku 1994.

90. léta byla zvláště plodná pro Jančarovu prózu. Po románu *Iseverni sij* (*Severní záře*) z roku 1984 vyšel devět let na to román *Posmehljivo poželenje* (česky pod názvem *Chťíc chtíc nechtíc*). Šest delších či kratších novel vydal Jančar už roku 1985 v knize *Smrt pri Mariji Snežni* (*Smrt u Panny Marie Sněžné*) a na ně navázaly soubory převážně kratší prózy v knihách *Pogled angela* (*Pohled anděla*) a *Augsburg in druge resnične pripovedi* (*Aušpurk a jiné skutečné příběhy*) – český výběr z těchto tří děl vyšel pod názvem *Pohled anděla* (1995). Rok 1998 znamenal pro Jančarovu prózu hned dvojí přírůstek: vyšel román *Zvenenje v glavi* (*Znění v hlavě*) a sbírka novel *Prikazen iz Rovenske* (*Příkaz z Rovenské* – česky by měla vyjít 2001). Esajistická tvorba Draga Jančara čítá od 80. let po dnešek osm knižních souborů, např. *Sproti* (*Zároveň*), *Terra incognita*, *Egiptovski lonci mesa* (*Egyptské hrnce masa*) atd. Jde vesměs o eseje reagující živě na současný stav světa a je příznačné, že mezi jeho esejem a prózou někdy nelze vést ostrou dělící čáru. U nás byl vydán knižní soubor čtrnácti esejů *Prodolžená minulosť* (1998) a četné eseje vycházejí porůznu časopisecky. Jsou hojně vydávány v cizině, stejně jako jeho próza a dramata. Tato díla tam získávají i vysoká ocenění – roku 1994 byla knize *Augsburg* v Německu udělena Evropská cena pro krátkou prózu.

Příčinu Jančarova celosvětového úspěchu nutno vidět v tom, že tento břitký, pronikavý a nesmiřitelný duch krátce po svém debutu našel pro svou zásadní nespokojenost s nedokonalou tvář světa odpovídající formu jak v próze a esaji, tak v dramatu. Je to forma výsostně umělecká, která se nespokojuje s pouhou jevovou podobou věcí a chce i skrze detaily a zdánlivá marginália pronikat k podstatnostem, a to jak v čase (minulém i přítomném), tak ve vrstevnatosti lidského nitra. Nedopovězenost, pouhé poodkrývání hloubek, absence laciných závěrů, to vše vede k vytváření zvláštního fluida, které dovede neodolatelně zapůsobit na senzibilitu čtenáře i diváka.

František Bernhart

HALŠTAT

Přeložil: František Bernhart ze slovinského originálu Halštat (rukopis z roku 1994).

Osoby: 2 muži + 3 ženy (Habilis, profesor archeologie, Dr.h.c. – muž ve zralém věku; Anastázie, archeoložka – žena středního věku; Nela – krásná dívka kolem dvaceti let, Julia – mladá žena; Honza – zběhlý student, kolem 30 let).

Místa děje: Po celou dobu prvních třech dějství táž scéna: archeologické pracoviště v důlní šachtě. Větší místnost se zčernalými stěnami, několika dveřmi do vedlejších prostor (stůl, bedna, nářadí, lidské kosti a jiné nálezy). Čtvrté dějství čili Epilog: lavička v parku.

1. dějství: Na archeologické pracoviště v důlní šachtě, kde jsou do své práce pohrouženy tři ženy – Anastázie, Nela a Julia – přichází Honza. Je to mladý muž, vzhledem pobuda, zarostlý, s lahví v kapse a igelitovou taškou v ruce. Objevil pracoviště více méně náhodou, když se chtěl skrýt před bouřkou. Ženské se ho polekaly, ale vzápětí se ho vyptávají kde bydlí, jak se tady ocitl. Dozvídají se, že „bydlí“ většinou na lavičce na Kongresovém náměstí a že se k němu jednou posadil na lavičku chlápek a řekl mu, aby vstal a šel do kopců, že tam najde lidi, co na něj čekají, že budou čtyři. Ve dveřích se objeví profesor Habilis, držící v rukou velikou kost podobnou sukovici. Honza se ho lekne a chce odejít. Habilis je ženami představen jako profesor, ochránce lidských práv, ombudsman. Souhlasí, aby Honzovi dali polévku a ptá se ho, jak se to může stát, že poměrně mladý člověk klesne tak nízko, na společenské dno. Honza odpovídá: *„Člověku se může stát všechno. Člověk jde a jde a najednou upadne. Copak se to stalo, řekne si. Jo, upadls, člověče. Hluboko jsi klesnul, člověče Honzo. Potom se sebere a klesne ještě hlouběji, to znamená níž. A když se to stane několikrát, je už na dně, a vůbec si to totiž neuvědomí. A žízeň, víte, ta taky napomáhá k takovému pádu člověka.“*

Poté se Honza zeptá na původ kostí, které vykopali. Habilis říká, že to jsou kosti Keltů. Honza projeví údiv a pochybnost nad tímto tvrzením. Habilis ho má za primitiva a vysvětluje, že existují metody, kterými se dá na rok přesně určit stáří nálezů. Všichni jsou překvapeni, když se Honza zeptá, zda má Habilis na mysli radiouhlíkovou analýzu, izotop cé čtrnáct. Honza se snaží o vysvětlení a zdá se, že sdělení, že to četl v novinách, je pro přítomné přijatelné. Honza chce odejít, ale Habilis po krátké úvaze navrhuje, aby tu zůstal, třeba ho k něčemu použijí. Honza souhlasí. Habilis spěchá na schůzi výboru pro lidská práva. Honza a ženy zůstanou o samotě. Anastázie říká, že profesor vykonal mnoho pro lidstvo, že lidstvo vůbec neví, koho v něm má. Honza na to reaguje výrokem: „Lidstvo je opravdu hloupý, paní Anastázie.“ Všechny ženy překvapí, že Honza oslovil Anastázii jménem, nastane podobná situace jako při vyslovení izotopu cé čtrnáct. Honza a ženy se vzájemně představí. Honza je ženám sympatický, ale velice smrdí. Mýdlo a vodu však odmítá. Chtěl jen polévku a prospat se se střechem nad hlavou, nic jiného nepotřebuje. Julia mu ustele pod stolem. Když ženy odejdou, Honza se zaopatřuje. Naleje si do vyprázdněné lahve od kořalky nalezený líh, prořazuje profesoro sako a vezme z něj nalezené drobné. Je při tom přisti-

žen Julou. Rozvine se mezi nimi hovor, z kterého vysvitne, že mají v mnohém shodný osud. Honza se dozví, že kdesi vzadu v šachtě je velká kostnice, že kosti netřídí pro potřeby muzea, že to, co je to za kosti a kam přijdou, ví jen profesor Habilis a Anastázie. Julia označí dveře, za nimiž se nachází kostnice. Právě v těchto dveřích se objeví náměsíčná Nela, obejde stůl a vrací se do své místnosti. Honza obdivuje její krásu a dovídá se od July, že jí její náměsíčnost občas zavede do profesora pokoje. Julia políbí Honzu na tvář a odejde. V protilehlých dveřích se objeví Habilis a Anastázie. Oba nemohou spát. Anastázie vyčítá Habilisovi, že zve ke spolupráci další lidi, zejména ji vadí Nela. Chce, aby ji poslal domů, stejně tak Honzu. Profesor rázně odmítá. Anastázii jsou ti lidé podezřelí, tuší tragédii. Hovor Habilise a Anastázie vyslechne Honza, nepozorován, skrytý na svém lůžku pod stolem.

Druhé dějství: Druhého dne ráno. Všichni jsou připraveni k práci, jen Honza teprve vstává. Habilis mu dává na vybranou: ihned odejít, nebo se dát do práce, přinášet kosti z důlní šachty. Honza se domáhá snídaně, ale je mu odepřeno. Vytáhne láhev s alkoholem. Habilis pokyne Julě, aby mu ji vzala. Julia se k Honzovi chová afektovaně. Na pracovišti zůstávají Nela a Habilis. Habilis se k ní líká, natahuje jí hedvábné punčochy, víc a víc ji zvedá sukni: „Tady někde by měla být pánev kněžny z Vixu.“ Nela na to reaguje slovy: „Ty to musíš vědět, však nejsi nadarmo doktor postelis kauzá.“ Habilis strne. Nakonec ho Nela odstrčí nohou a Habilis se ocitne na zemi a překvapeně zírá. Nela mu dává najevo, že tu má všeho dost, že odejde, třeba na lavičku na Kongresové náměstí. Habilis jí dává nekompromisně na srozuměnou, že odtud odejde, až tu dokončí práci a potom bude ticho jako myška. Nele je jasné, že je Habilis nebezpečný a tak nic nenamítá, jen žádá, aby nechal Honzu na pokoji, neboť s tím nemá co do činění. Habilis vytušil, že se Honza Nele líbí a slibuje z něho udělat skutečného psa, aby byla úplně spokojena Nelina psí duše. Nela, když Habilis odejde, se odreaguje: *„... (vezme sukovici) Jak nenávidím ty kosti. (Rozpřáhne se, až něco sletí ze stolu.) A sebe, protože se s nima zahazuju. Ovšemže mám radši psy, jasně. O psu se hned přesvědčíš, že má srdce, okamžitě. A tady samé kosti a u těch kostí nikdy, nikdy, nikdy nikoho nenapadne, že tu mezi kostmi bilo srdce, i když třeba psi... Pomysleli jsme někdy nad těmito kostmi na srdce a duše těch lidí? ... A co tady dělám? Nezdá se mi to všecko? Možná tu jsem kvůli nějakému trestu? Archeoložka v důlní šachtě, kde si všichni odslužujeme své podivné tresty.“*

Na pracoviště je donesena plachta s kostmi. Mezi nimi se nachází novodobý bajonet a baganče. Honza se nad tím pozastaví. Habilis mu věci vytrhne, hodí je zpátky na plachtu a v transu vede přednášku o Halštatské kultuře, třese se rozčilením: „A my, kolegyně a kolegové, my stojíme na prahu stejně velkého a ještě většího objevu. Tady je ještě víc kostí, tady jich je na celý koncentrák ... na celou Osvětim ... jámy plné kostí ... Házeli je do propastí dolu, totiž Keltové, ty své mrtvé ... Ještě víc, ještě víc mrtvých máme, než měl Halštat.“ Honza ho chce vyvést z transu a Habilis se na něj oboří a dává mu najevo svou převahu ve vzdělání a v postavení, vyhrožuje mu použitím násilí. Honza se zachová podle jeho příkazů, ohne hřbet a spustí se na všechny čtyři jako pes. Habilis odhodí velkou kost podobnou sukovici a Honza se za

ní vrhne a přinese ji v zubech Habilisovi. Ten ho spokojeně poplácá jako psa. Uvědomí si trapnost situace a odtáhne ruku. Honza pokračuje v započaté roli psa. Habilis spěšně odchází. Honza konstatuje, že kdyby věděl, co ho tu čeká, zůstal by raději na lavičce na náměstí.

V dalším výstupu Honza popíjí s Julou alkohol a položí jí otázku: „*To se nikdy nerozední?*“ Julia odpovídá, že nikdy. Honza říká, že ani psu nedělá dobře, když je v dole, že sám je teď pes. Julia na to odvětí: „*Ty aspoň víš, co jsi. Já mám tak špatnou paměť, že ani to nevím.*“ Přichází Nela a Honza jí řekne, že je krásná. Nela se k nim připojí, cítí také, že je ze psí sorty. Nela opětuje Honzova slova, projeví, že se jí líbí a navrhne, že ho umyje a oholí. Honza se tomu brání. Julia odejde a Honza vede monolog, v němž vzpomíná na příhodu z dětství, na to jak asistoval kouzelníkovi, který ho položil na dvě židle, jednu dal pod hlavu a druhou pod paty. Pak se na něj posadil, a Honza ho udržel. Honza spojuje tuto příhodu se situací, v níž se ocitl: „... *profesor Habilis ... si na člověka sedne, ještě než si člověk Honza uvědomí, proč tu vlastně je ... tělo je most, postavené nad propastí plnou kostí ... těžké tělo ochránce lidských práv si na tebe sedne, je těžký, ale udržíš ho, protože jsi totiž ztuhlejší a ledovější...*“ Během monologu ho Nela omývá, sedne si na něj, lehne a líbá ho.

Třetí dějství: Habilis se dere rukou Anastázií pod sukni. Ta ho odmítá a laje mužskému pokolení. Na to projevuje obdiv k Habilisovi a současně pohrdání. Habilis ji vyjeví své přání, aby mu umyla nohy. Ona odmítá. Habilis ji nechce nutit: „*I ženská práva jsou lidská práva.*“ Poté se opájí představou vědeckého věhlasu, získaného objevem Nového Halštatu třikrát většího než samotný Halštát. Anastázie si nemůže pomoci, musí ho obdivovat. Poklekne a začne Habilisovi mýt nohy. V tom vstoupí Honza, oholený, umytý, krásný jako růže: „*Á, tady se taky myjete?*“ Honza jim sdělí, že ho myla Nela, ale nejen to, že ho i milovala. Habilis je nepřítel vztekem: „*Anastázie, copak se tu nedá nic dělat?*“ Anastázie odpovídá: „*Varovala jsem tě ... Teď už zbývá jenom jedno: odpravit ho.*“ Honza na to reaguje slovy: „*Však já vím, že máte zvláštní humor paní. Jako profesor s tím Halštatem ... Kostí samozřejmě nejsou keltské, to se teď už ví.*“ Habilis zavolá Julu a Nelu a vede monolog o keltském umění, o Janusově hlavě, kamenné obludě, která usekává hlavy, o tom, že člověka kazí to, co přichází z něho. Ve stavu Vytržení hovoří o povstání, o tom, že začali povstalce pobíjet, že je museli pobít. Když se Habilis probere ze stavu vytržení, Nela pronese ledovým hlasem, že je Habilis podvodník a blázen; že v Halštatské provincii nebylo žádné povstání. Na otázku Anastázie, zda chce Nela říct, že si to všechno profesor vymýšlí, Nela odvětí: „*Ne, nevymýšlí si. Lže. A my všichni lžeme s ním. Tady nemáme žádné Kelty, jaká halštatská kultura? Máme tady hromadu kostí nějakých nebožtíků z poslední války nebo z politických vražd po válce nebo bůhvíčeho. Po kostech chodíme, na kostech spíme. Na nich milujeme a nenávidíme. Století kostí, kontinent kostí. Ve vrstvách, vrstva nad vrstvou. V téhle zemi je v každém dole nějaký Halštát. To je práce pro soudní medicínu, ne pro archeologii.*“

Po dlouhotrvajícím tichu nastane prověrka odvahy všech přítomných. Honza se stáhne jako pes, Julia se nejdříve postaví na stranu Nely, ale nebojuje a posléze uteče. Anastázie přitakává Habilisovi, ale pak se zalekne vyvstalé situace.

Poté, co Nela položí otázku, zda Habilis není spoluúčastníkem zločinného díla, ji Habilis s pomocí Anastázie přiváže ke stolu a chce ji vyříznout srdce, jako to podle jeho slov dělali Keltové člověku, který zradil: „*Keltové ho na obětním oltáři ošklivě vyrvali a vyzvedli do vzduchu, srdce díru duše, srdce díru světa, šeredně ho vyrvali, takže ještě pěkně bilo a ze srdečních komor stříkala krev. Po schodech obětního oltáře stékala temná, mastná, voňavá krev, psi ji lízali, a víte, co udělali se srdcem? Snědli ho. Ne psi. Oni, Keltové.*“ Na tato Habilisova slova zareaguje Honza: „*Totíž. Aztékové, ne Keltové.*“

Čtvrté dějství aneb Epilog: Na lavičce v parku spolu hovoří dva povaleči a pijí alkohol, Honza a Julia. Honza líčí Jule závěrečnou situaci minulého dějství. Julia se nakonec zeptá, zda Habilis vyříznul Nele srdce. Honza odpovídá, že neví, že už tři dny o ní neví, že má strach, aby se jí něco nestalo. Julia soudí, že ji možná zadrželi. V tom se Nela, také poněkud klošárského vzezření, objeví. Honza si ji prohlíží, osahává ji na místě, kde má srdce. Pak si oddychne. Nela líčí, jak ji oslovil na ulici chlápek a řekl jí, že bude v druhém životě archeoložka, že bude vykopávat kosti, že bude tma, ale jinak jí nebude tak zle, že jí dá ... Větu dopoví za Nelu Honza: „... *do jedné hry. Hledá pět postav. Správně by jich bylo šest, autor hledá šest postav, ale on má plac jen pro pět. Nemá prachy, to jeho divadlo.*“ Nela se podivuje, jak to může Honza vědět. Honza nepoví a Nela to přejde. (Podobnou příhodu vyprávěl Honza Habilisovi ve druhém dějství ve scéně, kdy poté, co chtěl Honza Habilise vyvést z tranzu, mu profesor dal najevo svou převahu ve vzdělání a v postavení.) Nela pokračuje dál v líčení toho, co prožila v důlní šachtě. Honza ji ve vyprávění událostí sekunduje tak, že Nela, která si nebyla jistá, zda to nebyl jenom sen, uvěří, že to byla skutečnost. Julia si na nic nevzpomíná a myslí si, že viděli „bílý myšky“. Honza zdůvodňuje Julinu nevědoucnost a ztrátu paměti jejím přílišným pitím. Honza a Nela si přehrávají některé scény z toho, co spolu prožili. Honza přejímá roli Habilise, Nela hraje tu svojí a také Anastázinu. Umírají při tom smíchy, až se musí vymočít. V tom přichází dvojice na procházce: profesor Habilis s Anastázií a zastaví se před močící Nelou. Pohoršuje je močení na veřejném prostranství. Přichází Honza a zapíná si kalhoty. Když uvidí profesora a Anastázií, skočí za lavičku. Habilisovi jsou Honza, Julia a Nela povědomí. Habilis se ptá Honzy, jak se může poměrně mladému člověku stát, že tak nízko klesne. Honza se napřímí: „*Když jsem nejvíc pěkně na zemi, jsem nejvíc šeredně nebezpečný. (K Habilisovi.) Já jsem nikam nekles. Já jsem jenom sebral tohle. (V ruce má fibuli s hady, zdobenou kovovou sponu k upínání oděvu na prsou.) Mám v kapse díru, vypadla mi.*“ Habilis a Anastázie strnou. Byla to jediná skutečná památka na Kelty, vzácný nález, který byl na archeologickém pracovišti v důlní šachtě. Habilis se Honzy ptá, zda ví, co to je. Honza ví, že jde o keltskou fibuli. Anastázie ji chce koupit, ale Nela jí opáčí „*Ne, srdce, neprodáme*“ a odmítá fibuli prodat. Honza má opačný názor. Nela však trvá na svém. Habilis vyhrožuje udáním policii. Julia se vloží do hovoru prohlášením, že oni mohou zase udat Habilise s Anastázií. Ačkoliv Anastázie nesouhlasí, Habilis se rozhodne odejít bez fibule.

Honza, Nela a Julia hledí na prázdnou láhev. Honza Nele vyčítá, že neprodala fibuli, mohli mít na pití na dlouhou dobu. Současně vyjadřuje obavu, že je Habilis udá, že fibuli u-

kradli v muzeu, nebo je dokonce přijde zabít. Poté vstane a rozběhne se za Habilisem. Když se vrátí, z kapsy mu trčí bankovky a v ruce drží plnou láhev. Říká Nele, aby nebyla kvůli té fibuli smutná. Nela odpoví: „Vždyť já nejsem smutná. Bylo to fakt hrozný. Ale bylo to i krásný. Tak hezky jsem uměla mluvit, o srdci a o všem. A tolik věcí se stalo. Přitahoval mě měsíc, bylo toho... a všech sort... Nejsem smutná. Jenom o to jde: jak teď mám věřit, že se mi to všechno stalo? Člověk musí mít nějaký suvenýr, škebli z moře nebo fibuli z Halštatu.“ Honza zvedne hlavu a opře ji o Nelinu hrud', na psí způsob se jí zadívá nahoru do očí: „Máš mě, Nelo. Já jsem taky suvenýr, ne? Takovej keltskej psetr... Ale něco ti řeknu: tady si na něj počkám. Jen ať mi přijde na oči ten, co hledá pět postav po ulicích a parcích... podívám se mu do očí a řeknu: Ty, kams mě to poslal do toho Han... Hanštatu, co?“ Zahřmí, jako na začátku. Honza se udiveně dívá do jakéhosi bodu, zdá se, že něco či někoho vidí, pak se posadí na lavičku. Všichni tři sedí bez pohybu a ztraceně, možná poněkud zasněně, hledí jen tak před sebe.

Text uvedený hry vyšel knižně, vydal jej Divadelní ústav Praha v roce 2000. Lze jej objednat na adrese: Divadelní ústav, knihkupectví Prospero, Marie Kmochová, Celetná 17, 110 00 Praha 1, tel. 02/2315931, 24809137, fax: 02/24811452, e-mail: publik@divadlo.cz, <http://www.divadlo.cz/prospero>. Cena včetně poštovného 70,- Kč.

Dramaturgický pozorník připravil a napsal Milan Strotzer
Autobiografické údaje byly převzaty z vydání hry v edici
Současná hra Divadelního ústavu v Praze

ERIC-EMMANUEL SCHMITT

Narodil se v roce 1960 v Sainte Foy-lés-Lyon. Po studiích hudby na lyonské konzervatoři studoval v Paříži na École normale supérieure a studia uzavřel doktorskou prací *Diderot a metafyzika*.

Jeho první román, *La Secte des Égoïstes* (Sekta Egoistů, 1994, cena za románový debut), je komickým vyprávěním o lidech, které spojuje pocit, že život je sen. V roce 1991 se o Schmittovi poprvé dozvídá divadelní svět díky úspěšné premiéře hry *La Nuit de Valognes* (Noc ve Valognes), kde se po svém zabývá juanovským mýtem. V roce 1993 pak Schmitt triumfoval hrou *Le Visiteur* (Návštěvník, vydal DÚ v edici Současná hra). Molièrova cena za nejlepší současný text a za „objev sezony“ odstartovala jeho mezinárodní kariéru. Další hra, *Golden Joe* (1995), se zabývá dehumanizací našeho světa prostřednictvím peněz. V roce 1996 klade v další úspěšné hře *Variations é-nigmatiques* (Enigmatické variace) následující otázku: Koho vlastně milujeme, když milujeme?

V únoru 1997 měl v Théâtre Montparnasse premiéru *Le libertin*. Současně vyšla rozsáhlá Schmittova studie *Diderot ou la philosophie de la séduction* (Diderot, čili filozofie svůdnosti), ve které autor jakožto filozof rozebírá tutéž látku, kterou jako dramatik zpracoval ve hře *Le libertin*.

Po hře *Frédéric ou Le Boulevard du Crime* (Frederik aneb Bulvár zločinu, 1998) se pak dalším divadelním úspěchem stal v roce 1999 *Hôtel des Deux Mondes* (Hotel mezi dvěma světy), v němž nás dramatik zavádí do fiktivního místa, kde se rozhoduje o našem pozemském bytí či nebytí.

HESLO „MORÁLKA“ (Le libertin)

Překlad: Z francouzského originálu *Le libertin*, který vydalo nakladatelství Albin Michel v roce 1997 přeložili Matylda a Michal Lázňovských.

Osoby: 2 muži + 4 ženy (Denis Diderot, filozof - asi 45 let; Baronnet, Diderotův sekretář - neurčitý věk, může mu být 25, jako 55 let, Anna Dorothea Therboucheová, malířka a podvodnice - asi 30 let; Paní Antoinetta Diderotová, Diderotova manželka - asi 40 let; Angelika Diderotová, Diderotova dcera - asi 20 let; Mladá Holbachová - 20 let).

Místo děje: Malý lovecký pavilón uprostřed parku v Grandvalu. „Jedno velké vetešnictví, něco mezi kanceláří, buďdórem a pracovní vědcem. Knihy, teleskopy, křivule se vrší na lavici, na křeslech a krajkových přehozích. V koutech se nesmyslně povaluje několik starých dřevěných hraček. Jedny dveře vedou ven, druhé, nad nimiž je oválné okno, vedou do přístěnku.“

Anna Dorothea Therboucheová, prusko-polská malířka, maluje Denise Diderota, který má na sobě jen jakousi antickou tógu. Při malování spolu vedou vtipný a inteligentní dialog o filozofii a malířství, ze kterého je čím dál více cítit flirt a zájem jednoho o druhého. Jsou vyrušeni vstupem Baronnet, který přichází kvůli Encyklopedii. To Diderota vážně zajímá, protože jde o jeho dílo. Baronnet oznamuje, že Rousseau odmítl napsat své heslo - Morálka - a protože jde o poslední příspěvek před vydáním a není moc času, je nutné, aby heslo napsal Diderot. Ten se brání, byl pozván na sídlo barona Holbacha, aby si odpočinul. Posílá Baronnet za Holbachem, ať heslo napíše on a pak pokračuje v dialogu s Therboucheovou.

Ta přiměje Diderota, aby se svlékl donaha a ona jej tak mohla malovat. Dosáhne toho za pomoci jeho vlastních filozofických argumentů. Diderot má obavy, jak zvládne být nahý před ženou, po které touží. Ona jej ujišťuje, že jí nejde o nic než o malování, ale jejich rozhovor spěje k objetí. Z toho je opět vyruší Baronnet, který nenašel Holbacha. Diderot se nakonec nechá přemluvit, aby heslo do Encyklopedie napsal sám.

Mluví s Therboucheovou o morálce, diskutují o názorech různých filozofů na toto téma. Malířka filozofa neustále svádí a on se rád poddává. Diderot si myslí, že heslo zvládne napsat během chvíle, ale názory Therboucheové ho neustále nutí škrtat a přepisovat a přiznávat, že to není tak snadné, jak čekal. Jeho sebevědomé kázání o morálce, ve které jde sám údajně příkladem, je přerušeno klepáním jeho ženy, paní Diderotové. Muž je tedy téměř přistižen s milenkou ve chvíli, kdy káže o morálce. Stihne zamknout Therboucheovou do přístěnku. Ale paní Diderotová, jak se ukáže, ví, jaké jsou názory jejího manžela na obecně uznávané hodnoty a dogmata. Zkrátka ví, že je manželem neustále podváděna a rozhodla se tomu udělat rázný konec. Diderot však všechno dokáže chytře a vtipně zamluvit a vysvětlit tak, jak se to hodí jemu. Jeho žena je také inteligentní a zaseje v něm semínko podezření. Zmatený Diderot se po jejím odchodu znovu věnuje Therboucheové, která se zajímá o obrazy v přístěnku. Diderot vysvětluje, že je nákupčím ruské carevny Kateřiny, pro kterou jsou vzácná díla určena. Malířka popohání filozofa, aby dopsal heslo a oni měli klid pro sebe. Diderot se začíná vztekat, psaní mu nejde, malířka - žena odhaluje ná-

zory jeho - muže na morálku. Odkrývá jejich subjektivnost a nepoužitelnost v encyklopedickém heslu. Znovu jsou vyrušeni, tentokrát Mladou Holbachovou, dcerou barona. Malířka se opět ukryje v přístěnku a Diderot se snaží slečnu Holbachovou vystřihnout. Jenže ona mu vyjadřuje obdiv a získává jeho zájem otázkami a prosbou o radu: Jak by měla postupovat dívka, která chce být svobodnou matkou a mít dítě s mužem o mnoho starším a ženatým? Přitom jí nejde o city onoho muže. Diderot toto přání schvaluje a vyjadřuje svobodomyslné názory. Myslí si, že jde o něj a Holbachovou. Potvrdí jí svůj názor písemně („Radím této dívce, aby uposlechla hlasu svého srdce, neboť příroda nikdy nelže“, str. 29). Vtom se ale ukáže, že Holbachová byla domluvena s Angelikou, dcerou Diderota, a získávala tak nepřímou souhlas pro ni. Angelika přiznává, že chce dítě s rytířem Dancenym, který je ve věku Diderota. Když jde o vlastní dceru, Diderot mění názor a rozmlouvá jí nápad. Najednou prosazuje obecně uznávané hodnoty, které předtím popíral (manželství atd.). Angelika se nenechá přesvědčit a odchází za Dancenym.

Z přístěnku se průběžně ozývají rány, které Diderot svádí na kocoura. Po rozhovoru s dcerou je nucen znovu škrtat a přepisovat dosud napsané heslo. Znovu probírá dceřin nápad s Therboucheovou. V intimním okamžiku je znovu vyruší Baronnet, který už nutně potřebuje heslo Morálka odevzdat do tiskárny. Diderot sedá ke stolu, aby je dokončil. Vyžádá si deset minut. Za okamžik ho vyruší Holbachová, které se zdá snadné psát o morálce. Pomlouvá Therboucheovou, varuje před ní Diderota. Z přístěnku se stále ozývají rány, Diderot si pak všimne, že je Therboucheová sleduje okýnkem. Holbachová připomíná, o čem mluvila s Diderotem poprvé a zjevně ho svádí. Therboucheová je včas zarazí, hádá se s Holbachovou a obě pak staví Diderota před ultimátum, aby si vybral jednu z nich. Diderot se snaží vybruslit za pomoci filozofických vtipných glos a výmluv na heslo pro Encyklopedii.

Diderot se o samotě rozčiluje nad svou situací, do toho se vrací zdrcená Angelika, zklamaná Dancenym, který je ošklivý a starý. Vzhledem k tomu, že je stejně starý jako její otec, je to další rána Diderotovi. Angelika se diví, když se otec neraduje z toho, že ho poslechla. Diderot nemá, co by odevzdal Baronnetovi, ale ten tentokrát nepřichází kvůli heslu, ale proto, aby vyjádřil údiv nad tím, že Diderot svěřil svou sbírku obrazů Therboucheové, která ji nakládá do kočáru. Tím dojde k odhalení, že Therboucheová je podvodnice, šlo jí o krádež obrazů, malovat moc neumí. Angelika konstatuje, že její naivní otec zase naletěl. Ukáže se, že Therboucheová byla domluvena s Holbachovou, chtěla ji využít pod záminkou slibu, že ji uvede do společnosti atd. Diderot stihl obrazy zachránit, Therboucheovou pouští, ta chce utéct z Francie. Ještě předtím prozradí Diderotovi, že namluvila Holbachové při čtení z ruky, že zažije milostné dobrodružství jedině s obřezaným mužem (tj. s Turkem nebo Židem).

Motiv hesla Morálka se uzavírá Diderotovým rozkazem Baronnetovi, aby do Encyklopedie napsal Morálka: viz Etika. Přičemž u hesla Etika stojí: viz Morálka. Baronnet je zklamaný jako další postavy hry. Například Holbachová, kterou poněkud rozveselí, když jí Diderot nalže, že je Žid. Schyluje se k milování, když Holbachová podle skicy nahého Diderota zjistí, že není Žid... Ještě se vrací Therboucheová, dochází jí, k čemu se schylovalo, vyhazuje Holbachovou, ale dává to naději do budoucna. Sama končí v posteli s Diderotem, čímž končí hra

Heslo „Morálka“.

Výše uvedený text je pouhým popisem dějových fakt, bez rozkrývání témat jednotlivých četných filozofických dialogů Diderota s ostatními postavami. Ty jsou pro výklad hry podstatné a stejně tak je dobré vědět, že:

„Eric-Emmanuel Schmitt je důvěrným znalcem života a díla Denise Diderota. V závěru své rozsáhlé eseje *Diderot ou la philosophie de la séduction* Schmitt mimo jiné říká: Je tu tedy paradox. Diderot praktikuje filozofii podobně jako herec své umění: stejně jako herec hraje na jevišti svou postavu, hraje Diderot ve svých textech filozofii. /.../ Diderot má vždy odstup od toho, co tvrdí, protože nezvratně ví o svém odstupu vůči pravdě. Může předkládat další a další hypotézy, stejně jako herec, a hraje si s iluzí pravdivosti stejně, jako dbá herec o divadelní iluzi s vědomím oné iluze. Své masky nepovažuje za tvář.

Jestliže Diderotovy filozofické ambice ztroskotaly, na rozdíl od mnoha jiných jeho ambicí, dokázal to uznat a vyvodit ze svého neúspěchu teorii: koneckonců je možná filozofie jen dalším pokusem. Touhou. A možná, že neexistuje nic víc než *filozofické pokušení*?

Moje myšlenky jsou moje děvky, zvolá Diderot na začátku *Rameauova synovce*. Mohl lépe shrnout svůj podivný vztah k filozofii?

Každé učení se předvádí, stejně jako holka, a působí na muže svými svody. Každá myšlenka může vyprovokovat flirt, sen o dobrodružství: „Sám se sebou se bavím o politice, o lásce, o vkusu nebo o filozofii. A ponechávám svému duchu naprostou svobodomyslnost. Nechávám mu svobodu sledovat první myšlenku, která se namane, ať je moudrá nebo bláznivá, tak jako vídáme v aleji de Foy naše mladé prostopášníky, jak vyrážejí za kurtizánou s hlavou vysoko v oblacích s rozesmátou tváří, zjištěným pohledem a ohrnutým nosem; opouštějí jednu pro druhou, dorážejí na všechny a nezmocňují se žádné!“

Libertinství se tak paradoxně stává také vzorem myšlení: svoboda a nestálost, rozkoš a obnova, zvědavost... Je třeba přelétat od ženy k ženě, ale také od myšlenky k myšlence. Žádná hypotéza nebude definitivní. Veškerý smysl je pouze provizorní. Neexistují věčné vztahy.

Je třeba přijmout plurál. Osvobodit se od singuláru. Skoncovat s bludem jedinství, jediné pravdy nebo jediného učení...

... Diderot miluje lidství a přirozenost. Snaží se pochopit daná fakta a počítá mezi ně i touhu filozofovat. Staví ji na stejnou úroveň jako milostnou touhu nebo touhu po kráse.

Podle Schmitta se tak Diderotovi daří nejen spojit filozofii a erotiku, ale také rychle zahnat zármutek z poznání konečnosti a z neproniknutelnosti pravdy života. To vše Diderot obrací v radostnou filozofii lehkosti a radosti z existence, zbavené veškerých pout dogmatismu.“ (Převzato ze statě Michala Láznovského, překladatele hry Heslo Morálka.)

Text uvedený hry vyšel knižně, vydal jej Divadelní ústav Praha v roce 2001. Lze jej objednat na adrese: Divadelní ústav, knihkupectví Prospero, Marie Kmochová, Celetná 17, 110 00 Praha 1, tel. 02/2315931, 24809137, fax: 02/24811452, e-mail: publik@divadlo.cz, <http://www.divadlo.cz/prospero>. Cena včetně poštovného 70,- Kč.

*Dramaturgický pozorník připravila a napsala
Pavla Morávková*

*Autobiografické údaje byly převzaty z vydání hry v edici
Současná hra Divadelního ústavu v Praze*